

Seminarska vaja: Tartuffe

5. razred gimnazije

I. Uvod

Za svoje petošolsko seminarsko predavanje sem si izbral delo – klasično komedijo velikega francoskega komediografa 17. stoletja Jeana Baptista Poquelina, z igralskim imenom Moliere – proslavljenega s komedijo Tartuffe.

Vire sem črpal iz knjižice „Mojstri in vzorniki“ - iz slovenskega prevoda ruskega izvirnika Mokulskega „Moliere“. Nekaj misli sem povzel tudi iz Molierovega predgovora k prvi izdaji komedije, ki je bila objavljena l. 1669. Jasno je seveda, da sem prečital slovenski prevod Tartuffa, ki ga je mojstrsko poslovenil naš pokojni veliki tvorec in oblikovalec slovenskega jezika in za nesmrtnim Prešernom največji slovenski pesnik Oton Župančič. Mimogrede naj še omenim, da sem videl to komedijo pred tremi leti na Jesenicah, kjer je gostovala ljubljanska drama in je bila dana šolska predstava za gimnazijo.

Nekaj besed o pisatelju

Če želimo označiti način Molierovega pisanja, bi s tem že lahko okarakterizirali ves francoski klasicizem. Vendar je bil Moliere naprednejši od klasicizma, ker je kritik in slikar francoske družbe 17. stoletja. Če povečujemo Corneilla kot ustvarjalca klasične tragedije, imamo Moliera za umetnika, ki je ustvaril klasično komedijo. Francoski pisatelji 17. stoletja so si sploh šteli v dolžnost, da pišejo komedijo. Znani so Corneille (Kornej), Racine (Rasin), La Fontaine (Lafonten), največji francoski basnopisec, Cyrano de Bergerac (Sirano Deberžerak) in drugi. Dejstvo pa je, da je uspelo edinole Molieru ustvariti realistično komedijo, polno optimizma, neprisiljene radosti, preprostega in zdravega humorja, toda komedijo prežeto z globoko življenjsko filozofijo in s progresivno idejo tedanje dobe.

Kot sem že uvodoma omenil, je pravo ime Moliera Poquelin, Moliere pa le njegovo igralsko, umetniško ime, pod katerim je danes znan vsemu kulturnemu svetu. Rodil se je l. 1622 v Parizu in tam 17. februarja 1673 tudi umrl, potem ko so ga prenesli iz gledališča, kjer je sam igral večjo vlogo iz njegove zadnje komedije „Namišljeni bolnik“ v njegovo stanovanje. Rodbina Poquelin je bila obrtniška. Molierjevi predniki so bili člani tapetno – dekorativnega ceha in so živeli najprej v nekem podeželskem mestu, od koder so se proti koncu 16. stoletja preselili v Pariz. Molierov oče je postal dvorni tapetnik ter je kot tak prejel naslov „kraljevega komornika“. Ker je bil oče ugleden trgovec in z ozirom na podeljen naslov tudi ugledna oseba, je poskrbel za to, da je dobil sin Jean odlično izobrazbo. Najprej se je Moliere šolal v

kolegiju Clermontskih jezuitov, kjer je spoznal stare rimske pisatelje, učil pa se je tudi filozofije. Ko je zapustil Clermontski kolegij, je na orleanski univerzi opravil izpit iz pravnih ved. Imel je priliko postati advokat, toda advokatura ga je prav tako malo mikala kakor očetova obrt. Ker se je že od rane mladosti navduševal za gledališče, je kljub predsodkom tedanje družbe glede igralskega poklica sklenil posvetiti se ves gledališču in postati igralec. Že četrto leto po opravljenem izpitu iz pravnih ved, t.j. l. 1643, je organiziral igralsko skupino z imenom „Slavno gledališče“. Po dveh letih težavnega, mučnega in ubijajočega sodelovanja in gmotnih težav, se je ta igralska družina razšla, Moliere pa se je pridružil neki skupini potujočih igralcev – komediantov ter preživel med njimi celih 13 let.

Čeprav so bila ta leta za Moliera kaj trda življenjska šola in preizkušnja, so ga vendarle izoblikovala v igralski umetnosti, saj je v teh letih potikanja spoznal življenje ljudi na deželi in v podeželskih mestih ter izlival vsebino teh trdih let v mnogih svojih komedijah. Spoznal je brezpravno življenje potujočih igralcev, občutil hladno ravnodušnost podeželske publike in nemilostno konkurenco ostalih igralskih skupin, zlasti pa nenaklonjenost oblasti, ki so sem pa tja prepovedovale predstave.

Ko je prevzel vodstvo igralske skupine, je hotel predvsem ustvariti originalen lik gledališča, ki bi se razločevalo od drugih gledališč. Ker kljub osebnem prizadevanju ni našel programskih novitet, se je odločil, da bo začel sam pisati dela, ki naj bi odgovarjala originalnosti. Najprej je pisal male komade – farse, pozneje pa se je učil od italijanske komedije dell'arte. Krajše komedije so nastale že v dobi, ko je še potoval po provinci, kot npr. Zaljubljeni zdravnik, Doktor Pedant, Trije doktorji, Debeli Rene ljubosumnež. V teh prvih mladostnih delih ni Moliere tako izviren, ker se opaža v njih vpliv francoske in italijanske burke, komični efekti so osnovani na gostem besedju in na klovnostju, vendar pa so ti komadi kvalitetno boljši od komadov drugih francoskih pisateljev komedij. Ker je Moliera privlačevala velika komedija v stihih, je bilo nujno, da se je moral učiti pri mojstrih književne komedije.

Prva Molierova književna komedija je bila „Lahkomiselnik (vetrnjak) ali vse ob pravem času“. Druga komedija je bila „Ljubezenske nevolje (pomirjeni ljubavniki)“, v kateri se še opaža vpliv italijanske komedije. V tej komediji je pa že opaziti psihološki element, s katerim se je Molierova igralska družina proslavila in že začela misliti na Pariz. Tiho upanje je postalo dejstvo s tem, da je koncem l. 1658 Molierova igralska družina nastopila na pariškem gledališču pred dvorom. V prvem letu so igrali v Parizu stare komade, ki so jih prejšnja leta uprizarjali v provinci. Ko pa je Moliere prepoznal svojo okolico, se je predstavil Parizu s svojo novo komedijo „Smešne precioze“. Precioze so izrazito satirične in aktualne, v njih je Moliere ožigosal junake in junakinje pariških salonov, napadel lažno estetiko, ki je kvarila prirodno lepoto in nasprotovala zdravemu razumu. V naslednji kratki komediji izpisani že v verzih „Namišljeni rogonosec“

je glavna oseba ljubosumni mož. V tej kratki komediji je Moliere ošibal kult zlata, ki naj bi bil računsko osnova za sklepanje zakona tedanji družbi. Leta 1661 je pričel Moliere s predstavami v novih prostorih, v katerih je ostala igralska družina do Molierove smrti. Že prva predstava komedije „Don Garcia Navarski ali ljubosumni princ“ je imela za motiv resnejšo analizo ljubosumnosti in njenih posledic, vendar Moliere s to komedijo za takratne gledalce ni prodril. Komedija „Šola za može“ je bilo naslednje delo, s katerim se je Moliere rehabilitiral pred pariško gledališko publiko. V tej komediji so že prikazani problemi ljubezni, zakona, vzgoje otrok in ureditve meščanske družine, ki so vsi problemi torišča Molierovih komedij. Prav tako je načet problem zaostalega in naprednega pogleda na svet, problem borbe med srednjim vekom in humanizmom. Glavni namen te komedije je ohranitev humanistične morale, to je sovraštvo priseljenosti ter zagovarjanje naravnega čustvovanja človečnosti in zdravega mišljenja.

Veliki francoski pesnik, zgodovinar in filozof ter obenem eden največjih mislecev in svobodnih duhov („Freigeist“) vseh časov Voltaire je zapisal: „Če bi bil Moliere spisal samo komedijo Šola za može, bi se proslavil kot odličen komediograf“. Komedija „Šola za žene“, uprizorjena leta 1662, je imela največji scenski uspeh in vzbudila zavist Molierovih nasprotnikov in tekmecev. Vsa reakcionarna aristokracija se je dvignila proti njemu. Z uprizoritvijo te komedije sta se razdelili literarna in gledališka publika v dve stranki.

Moliere je kljub nasprotovanju in natolcevanjem svojih nasprotnikov nadaljeval s svojim občutenim poslanstvom vse do svoje prezgodnje smrti. Iz dobe do njegove smrti so znane še naslednje njegove komedije Don Juan, Ljudomrznik, George Dandin, Skupuh, Scapinove zvijače, Učene žene, Namišljeni bolnik in druge. Eno najboljših Molier ovih del pa je znamenita komedija »Tartuffe«, ki je od vseh njegovih komedij najteže prodrila.

II. Vsebina dela

V Pernellovo družino se je vrinil svetohlinec Tartuffe in jo tiraniziral. Zoperstavljali so se mu vsi razen Orgona, hišnega gospodarja in buržuja, ter njegove matere, gospe Pernellove. Nekega dne pa je poklicala Tartuffa na razgovor glede hčerke Marijane gospa Elmira, Orgonova žena. Tartuffe je res prišel in ni hotel ničesar slišati o ženitvi z Marijano, pač pa je začel govoriti gospe Elmiri o svoji skriti ljubezni do nje. Elmira mu je odvrnila, da bo o vsem tem, kar je govoril, molčala, čeprav bi bila kot žena dolžna možu vse to razkriti. Njunemu razgovoru je prisluškoval sin Damis, ne da bi ga obadva opazila. Nenadoma je stopil pred mater in Tartuffa rekoč, da je vse slišal in da bo vso vsebino njunega razgovora razodel očetu. Damis je očetu povedal vse, kar je slišal, toda Orgon ni hotel ničesar verjeti. Še smilil se mu je Tartuffe, ker ga vsi v družini črnijo, in je sklenil, da sme govoriti Tartuffe z njegovo ženo, kadar hoče, sina Damisa pa je pognal iz hiše in ga razdedinil. Tartuffu pa je še dejal,

da mu je namenil dati v zakon hčerko Marijano in mu izročiti posestvo. O vsem tem je zvedel tudi Valer, pravi Marijanin ženin, in prišel k Marijani po pojasnila. Iz Valerjevih vprašanj je nastal med obema prepir, in šele Dorini, Marijanini strežnici, se ju je posrečilo pomiriti. Ker Orgon kljub prepričevanju vseh članov družine ni hotel verjeti v Tartuffovo hinavstvo in licemerstvo, se je odločila žena Elmira prepričati ga o pravilnosti mnenja vseh v družini o Tartuffu. Povedala mu je, da bo povabila Tartuffa k sebi in nadaljevala razgovor. Orgon se je skrtil v sobi pod mizo, kjer je mogel jasno in razločno slišati, kako nesramno in svetohlinsko zapeljuje Tartuffe njegovo ženo. Ko pa je videl skrit za svojo ženo, da hoče Tartuffe v svoji podli strasti Elmiro objeti, je stopil predenj ter ga po krajšem prepiru, v katerem je povsem prepoznal Tartuffovo podlost, zapodil iz svoje hiše.

Da bi Tartuffe izpričal svoje lažnive pravice, je pripeljal seboj v Orgonovo hišo policijskega uradnika. Tam pa se je izkazalo vse Tartuffovo svetohlinstvo in nepoštenost, vsled česar ga je policijski uradnik odpeljal v ječo, Orgonova družina pa je spet zadihala pošteno življenje.

III. Karakteristika oseb

Tartuffe ali goljuf je hinavec, ki se pod krinko izumetničenega pobožnjakarstva vtihotapi v Pernellovo družino, kjer skuša spraviti pod svojo popolno duhovno nadoblast, prepleteno z verskim fanatizmom, vse člane družine. Popolnoma se mu to posreči pri Orgonu in njegovi materi, ki mu slepo verujeta in odobravata njegovo igrano versko poslanstvo. Šele direkten dokaz Tartuffovega svetohlinstva odpre Orgonu in po njem njegovi materi oči. Orgon spozna, da so ostali člani družine pravilno prisluhnili glasu narave, in to tem bolj, ko vidi, da ga hoče Tartuffe kljub njegovemu prejšnjemu popolnemu zaupanju vanj brezobzirno uničiti. To brezobzirno uničenje Orgona in vse člane njegove družine se Tartuffu ne posreči, toda ne po zaslugi Orgona ali kakega drugega člana družine, temveč po zaslugi oblasti, ki prepoznajo v Tartuffu brez značajneža in podleža pod masko verske vneme.

IV. Oznaka dela

Moliere je v komediji »Tartuffe« napadal svetohlinstvo in hinavščino, ki je bila zelo razširjena v višjih krogih takratne francoske družbe 17. stoletja. Ko si je Moliere zamislil to komedijo, je predvsem zavestno meril na »Družbo sv. zakramenta«, vsled česar je cenzura res pet let preganjala »Tartuffa«. Moliere je res moral Tartuffa trikrat predelati, kljub vsemu pa ga je vsebinsko obdržal v zamišljenem konceptu. Ko pa je bila Molieru uprizoritev »Tartuffa« odobrena po kralju Ludviku XIV, ki je bil proti takratni duhovščini, saj jo je imel za neko vrsto države v državi, je bila odstranjena zadnja prepreka. Uprizoritev je imela

izreden uspeh, saj je Moliere združil vse poteze, ki jih je zajemal iz raznih virov v genialno podobo Tartuffa, takrat predstavljenega kot višek licemerstva.

V. Zaključek

Komedija »Tartuffe« ni samo klasična za tedanje razmere francoske visoke družbe, ampak predstavlja tudi še danes, po skoro tristo letih, morda še vse večji pomen kot tedaj. Moliere sam je zapisal: »Če služi komedija za to, da popravlja človeške napake, ne vidim, po kakšnem razlogu naj imajo nekateri predpravice. Ta napaka je v državi po svojih posledicah mnogo nevarnejša od vseh drugih; videli smo, da ima gledališče veliko moč glede poboljševanja; najlepše domisljice resne morale najčešče manj zaležejo kakor besede v satiri; večino ljudi nič bolj ne poboljša kakor slikanje njih napak. Velik udarec je za napake, če jih izpostavimo splošnemu zasmehu. Grajo je lahko prenašati, nikakor ne roganja. Človek lahko prizna, da je hudoben, nikakor pa noče biti smešen ...«

Šempeter na Krasu – Postojna, 30. novembra 1951. Poslano 8. 8. 2017.

Marijan Prosen

Koreferent: Jože Klemenc